

Básně a listy

Česká knižnice
klasická díla v textově spolehlivém vydání
www.kniznice.cz

Humanistická Evropa — literární přátelé a nepřátelé

O učencích, z Traktátu o lidské ubohosti (úryvek)

Co mám říci o těch, kteří se věnují vědám a literatuře? Jak nekonečným nesnázám jsou vystaveni! Gramatikové se vzdělávají v dějinách národů a pověstech, zkoumají skryté významy u básníků, pátrají po poloze měst, hor a řek, zjišťují, jakým jménem nazývali Achilla mezi ženami, kolik sudů vína daroval Acestés Aeneovi a jestli byly dříve kleště nebo kladivo. A když někdo zjistí něco, o čem ostatní nevěděli, má pocit, že zvítězil. [...]

Celsus říká, že téměř všichni zájemci o studium věd a literatury mají slabou náturu. Sám jsem viděl mnohé, kteří se zbláznili z přílišné touhy po vědění, a zatímco chtěli vědět víc než ostatní, ztratili obecný lidský rozum. To samé mnohým jiným přineslo smrt. Aristotelés, jinak velký muž, byl v této věci velmi ješitný. Když nemohl prozkoumat mořské úžiny Euripu, vrhl se do jeho hlubin se slovy: „Nemůže-li Aristotelés pojmut Eurípos, pojme Eurípos Aristotela.“ O Homérovi píše Plútarchos, že jednou nemohl uhodnout nějakou hádanku, a zachvátil jej proto takový žal, že sešel ze světa. Diodóros, moudrý znalec dialektiky, zemřel studem, když jakousi vtipnou hádanku nevyřešil hned.

začátkem roku 1487

Mistru Martinovi z Mellerstadtu mnoho pozdravů.

Konrad Celtes, s nímž se, jak jsem slyšel, důvěrně přáteliš, mě nedávno požádal, aby se mohl počítat k mým přátelům, čehož snadno dosáhl, i když jsem ho předtím vůbec neznal, protože jsem vstřícný ke všem, kdo se zajímají o studia a literaturu. Myslel jsem, že mě žádá o přátelství upřímně a nemá něco jiného v srdci a něco jiného na jazyku. Proto jsem, víc než se slušelo, prózou i veršem pochválil ty nejapné a neotesané básně, které mi napsal, ve snaze přispět nějak k nedávno uzavřenému přátelství. Ten bezvýznamný člověk

se mi však za mou laskavost odvděčil tak, že verše vyšlé z mé dílny nechal vytisknout pod vlastním jménem, a dokonce jim předeslal nějaké vlastní nemožné verše místo předmluvy, takže bylo jasné vidět, že se sice nestydí krást, ale nemá ponětí o umění. Kdybych si myslel, že to udělal z nějaké zlé vůle nebo nenávisti ke mně, nesl bych velmi těžce svou vlastní nerozvážnost, ale není tomu tak. Ten dvounohý osel chtěl totiž zvýšit svou autoritu u svých žáků použitím plodů mé práce. Proto je mi toho člověka spíše líto, než abych se zlobil, a držím na uzdě a obracím zpět svou touhu po pomstě, protože on mi ani nestojí za to, abych po něm střílel své šípy. Ať si tlachá, jak chce, ať mezi svými žáky vykládá nesmysly, ať se chlubí nejen mými básněmi, ale i těmi od Gregoria Tifernata (neboť jemu provedl totéž), a dokonce od Vergilia a Homéra, nikdy nedosáhne toho, abych ho uznal za hodna svého hněvu. Postarej se tedy, chceš-li přispět ke cti a slávě svého důvěrného přítele, aby příště od takových praktik upustil a nepřivlastňoval si slávu druhých. Mohl by totiž narazit na někoho, kdo má jinou povahu než já a kdo by pověst o jeho nestydatosti rozšířil po celé vaší škole a donutil ho složit oslavnou báseň po vzoru Stésichora. Bud' zdrav.

začátkem roku 1495

Bohuslav z Lobkovic a na Hasištejně posílá mnoho pozdravů nejjasnějšímu muži Martinu Mellerstadtovi, knížecímu lékaři.

V posledních dnech jsem napsal krátkou knížečku o lidské ubohosti. Chtěl jsem ji věnovat tobě, protože jsi velmi vzdělaný ve vědách a literatuře a především proto, že jsi můj přítel. Poznal jsem to z mnoha tvých výroků dříve i nedávno, když byl můj bratr Jan u knížete Fridricha. Po návratu mi vyprávěl, jak pochvalně jsi o mně mluvil a jak jsi mi nakloněn, což mi bylo milejší, než se dá vypovědět, a jsem ti za to nadosmrti vděčný. Myslím, že přátelství s takovým mužem mě učiní mnohem šťastnějším. Mohl jsem se na to téma rozepsat šířeji, protože byl zrovna čas na prázdné žvanění, ale chtěl jsem to vyjádřit stručně a myslel jsem, že by nebylo dobré tebe,

jakožto knížecího rádce, odvádět podobnými hříčkami od správy státu. Přijmi můj dárek přátelsky a měř jej ne podle jeho kvality, ale podle náklonnosti odesilatele. Buď zdrav.

30. října 1495

Urozenému Bohuslavu z Lobkovic a na Hasištejně, svému pánu a příznivci, posílá mnoho pozdravů lékař Martin Mellerstadt.

Muži ze všech nejučenější a v naší době ojedinělý vzorec ctností, přijal jsem tvou nedávno napsanou knížečku o lidské ubohosti a mně věnovaný exemplář s takovým obdivem a radostí, jakou není v lidských silách popsat ani vylíčit. Hned při prvním čtení jsem obdivoval ten elegantní styl a tvoje úžasné, božské nadání, kterému se nic lidského nevyrovná, ale téměř všechno přesahuje a převyšuje, jak jsem již jasně věděl a poznal z mnoha důkazů. Byl bych rád, urozený muži, kdybych měl něco, čím bych ti mohl na oplátku vyjádřit svou vděčnost za tak jedinečný dar, ale protože vím jistě, že mi něco takového chybí, raději od svého původního záměru ustoupím, než abych jej s hanbou nedokázal uskutečnit. Musí stačit, můj pane, že patřím k tvým obdivovatelům a počítám se k nim a že tato tvá kniha vyniká mezi ostatními mými knihami. Po právu jí náleží první místo mezi všemi a každodenní pohled na ni ve mně vyvolává lásku a obdiv k tobě. Kromě toho bych si přál, abych měl něco vzácného a tobě neznámého, co bych ti daroval, a v této zkázonosné době, kdy Múzy musí usmířovat nevoli rozhněvaného Apollóna, aby ses, jak to často činíš, ponořil do studia a vytvořil něco nového, čím bys potomkům zanechal svoje jméno na věčné časy nebo bys alespoň proslavil svým dílem Martina, o němž víš, že je ti oddaný a počítá se k těm, kdo se věnují vědám a literatuře. Byl bych ti napsal dříve, ale neměl jsem žádného posla, protože tvým směrem se chodí málokdy, a tak jsem musel čekat až do dneška. Buď zdrav a šťastný a vládni mně, jenž jsem ti oddaný ve všem a vždycky. Ještě jednou buď zdrav.

Dáno v Coburgu, předposledního říjnového dne roku atd. 95.

22. dubna 1497

Bohuslav z Lobkovic a Hasištejna posílá mnoho pozdravů Augustinu Moravskému, doktoru obojího práva.

Četl jsem tvá dílka, nejdražší Augustine, psaná zčásti hrdinským a zčásti elegickým veršem, a tvé nadání mi poskytlo velké potěšení. Není tam nic plebejského, nic triviálního a nic, co by neprozrazovalo obzvláště bohatou básnickou žílu. Máš dobrý vkus, ale zvláštním způsobem bojuješ jakoby sám se sebou, takže se dá stěží rozhodnout, v kterém typu literatury jsi lepší. Někdy volíš tragickou vážnost, jindy zas, když je to potřeba, píšeš jemně a plynule. Pokaždé, když básníš na téma války, mám pocit, jako bych byl uprostřed vojenského tábora. Nic není harmoničtější, krásnější a slavnostnější, než když píšeš o lásce. Nemysli si, že to píšu, abych ti pochleboval, já, který takový druh lidí podobně jako mnoho ostatních nenávidím a opovrhují jimi a vím, že jsi ten, kdo stejnou měrou miluje pravdu jako nenávidí všechno lživé a podvodné. Dále tě prosím, máš-li mě alespoň trochu ve vážnosti, aby ses nezanedbával a nenechal tyto dary svého ducha pokrýt plísní a ochabnout nedostatkem cviku. Buď se mýlím, nebo v nejbližší době vydáš něco, co bude moci soutěžit s učenou Itálií. Protože jsou-li takové tvoje začátečnické verše, co můžeme očekávat, až budeš pokročilejšího věku a zkušenější? Dobře vím, že jsou takoví, kteří si nemyslí, že by mimo Itálii mohlo v literatuře vzniknout něco slavného. Důvodem pro to, že v žádném případě nemohu s nimi souhlasit, jsou mnozí Francouzi a Španělé, kteří ve všech oborech byli velmi úspěšní, a ovšem hlavně ty, Augustine, jenž jsi ve svých verších zřetelně ukázal, že našim krajanům dosud pro krásná umění nechybělo nadání, ale jen píle. Buď zdrav.

Dáno roku Kristova 1497, 22. dubna.

24. dubna 1497

Augustin Moravský Olomoucký posílá mnoho pozdravů Bohuslavu z Lobkovic a Hasištejna.

Přečetl jsem tvůj dopis s velkým potěšením a utvrdil se, že vznikl z tvého přátelského vztahu ke mně, i když si nemyslím a hloupě

bych si nenárokoval, že by něco z toho, o čem jsi psal, ve mně skutečně bylo, ale spíš bych chtěl být takový, jaký píšeš, že budu. Viděl jsem i druhý list, adresovaný královskému Veličenstvu, napsaný jako dlouhá řeč, v němž dostatečně jasně dokazuješ, jakých přesvědčovacích schopností jsi mocen, jak dovedněji a příjemněji, než by se dalo říci, umíš zapůsobit na nitro čtenáře, že snad mysl toho, komu píšeš, nejen zaujmeš, ale dalo by se říci ukradneš. Co jsem při této příležitosti, u nesmrtelných bohů, ještě zapomněl? Jak plynule a přesvědčivě si zjednávaš přístup, a pak, jaké věty používáš jako zbraně, když sis již získal pozornost — nejsou toho nevázaného, unavujícího, přelétavého a uhlazeného druhu, ale vážného, uměřeného a krásného a srovnatelného s důstojností a jakousi, dá-li se to tak nazvat, velkolepostí řeči. Četl jsem a poznal, že v tom dříve vynikal v první řadě mezi Řeky Démostenés a mezi Římany Cicero. Ale abych u tebe, Bohuslave, nenarazil s pochlebniectvím, které spolu s tebou odsuzuji jako zhoubné, rozhodl jsem se tento list již zakončit a chci tě zapřísahat při právu našeho svatého přátelství a víry, abys nepřipravoval příznivce literárních studií o ten dar, který máš od Boha, ale aby sis našel čas na psaní, a i v těchto dobách vytvořil drahé plody, aby bylo pak všem jasné, že

velcí mužové, kteří mohou být významným příkladem všem,
se mohou narodit i v zemi hloupých beranů s těžkým vzduchem.

Buď zdrav, můj Bohuslave.

V Praze v rychlosti 24. dubna roku Kristova 1497.

Germánie promlouvá k Itálii

Pročpak ti připadám, Říme, jako barbarská země?

To já jsem zabránila tomu, aby tobě uškodili barbaři.

Kdybys mi ty, který nyní vzkvétáš, pyšnou hlavou biješ o nebe
a chlubíš se válečným uměním a řeckými filozofy,

vrátil všechny mé vynálezy, čeká tě úpadek
a budeš muset snášet barbarské jho a barbarskou zvlůi.

O vynálezech Němců

Jestli se sláva získává v boji a jestli skutečné uznání
přichází s pěstováním literatury, mají-li slavné jméno
vzbouření Punové, velkolepí spartští vojevůdci
a vládcové mocné Itálie, protože si statečným bojem
zasloužili věčné pocty, žije-li dále Homér
a stále je s obdivem následován plodný Vergilius,
jestliže stále zaznívají Démostenovy řeči, ačkoli divadla
zvyklá na výmluvný hlas Řeků padla rukou nepřítelů,
jestliže se po nocích věnujeme knihám
athénských filosofů a chceme raději bdít nad velkým
Platónem než pít víno nebo chrápat: kdo odmění
konečně lid od modravého Rýna za jeho zásluhu?

Ten lid přispěl k válečnému umění něčím, co neznal Épeus,
stavitel trójského koně, staříčkový kentaur Cheirón
ani ten Sicilan, jenž svou vynalézavostí bránil
rodnou zemi a kolikrát přelstil knížete Latia,
když mu hrozil válkou. Paže tisíce mládenců to nezmohou,
nedokáže to beranidlo ani obléhací prak,
co umí ta obrovská věc z mědi, která sviští jak vítr
a boří města a hradby s věžemi, otrásá paláci králů,
rozmetá hrady a hrozivým hlukem nažene lidem strach.
Ani bůh války v podání skvělého Homéra, ani Stentor
před Trójou tak neřval; snad ani dunění hromu
nevydává takový zvuk a husté mraky se nevyrovňají
spirálám černého dýmu. Jak totiž jednou vyšlehně
smrtonosný oheň, pole i vrchy se otrásají,
země se v prasklinách rozestupuje, vysoká nebeská

klenba se zachvívá, strachy se třese dobytek i divá zvěř.
Jako by nebe sestoupilo na zemi a Kyklóponé z Etny
všichni najednou vrhli své ohnivé střely, stáda dobytka
prchají všemi směry a lidé se schovávají v jeskyních.

Vezmi si obrovské kolosy u Simandu, chrám
bohyně Diany bloudící nocí a sochu Jupitera,
pyramidy, maják na ostrově Faru — ten střelící stroj
by nevymrštil ani deset koulí a zničil by je,
v malém okamžiku by zanikla práce mnoha let.
Spoj vjedno vynálezy starověkých lidí, kteří
se věnovali vojenství, meče, štíty a přilbice s chocholy,
pružné parthské luky a dlouhá makedonská kopí,
římské oštěpy, řecký zápas a perský válečný vůz
opatřený po stranách srpy, obrovský baleárský prak,
jenž rozráží vzduch, a velikého indického slona, který
rozdělí voje — a srovnej je s tím novým strojem,
vzniklým vynalézavostí severního národa.
Tak jako mramor vítězí nad sopečným tufem,
hřebec nad beránkem a měsíc nad zářícími hvězdami,
překoná tento běsnící stroj vojenské vybavení
starověkých vojevůdců, kdykoli dojde k boji.
Kdyby tu nebyli nepřátelé víry, kdyby barbarské šípy
neničily pole křesťanů a zpupní králové
neutlačovali svůj lid, nejvyšší vládce nebes
by po právu poslal do pekel autora této smrtící zbraně
a bleskem jej srazil do říše stínů, jako v báji kdysi
Zeus Salmonea.

Rýnu nestačilo, že dodal takovou příšeru
potřebám války, podívej, přinesl také vznešené umění
knihtisku, které neznala ani nymfa Carmenta, dárkyně
písma, ani z Théb vyhnáný Polyneikés či dcera řeckého
říčního boha, ani pravnuke Atlanta, arkadský Hermés,

ani ten, jenž vedl obřezané Židy mořem, když se rozestoupilo na obě strany. Už jsou vydané všechny myšlenky Platóna, rozptýlené v tisíci svazcích po celém světě, zájmu se těší Aristotelés, ženy rozvažují o nejvyšším dobru, o pohybu hvězd a hlubinách širého moře, pijáci po hostině diskutují o geometrických tvarech, jež v jemném písku črtal učený Pýthagorás, nebo o Thalétových stínech, mladí již podrobně znají Lucana a svou vlastní básní zahanbují ty, kdo tvoří ztěžka, hryžou si nehty a rvou vlasy, již soupeří s elegantním Tibullem a jen o málo prohrají v zápase s Catullovy ostrým perem. V kdekterém domě se mluví o sbírkách zákonů a tlustém svazku, jehož se dočkal Baldus. Pomímím řečníky a zákruty logiky, které v tmách skrývají zjevné, pečlivě uspořádané spisy církevních otců, evangelia rozdělená do čtyř částí s výklady různých komentátorů, vysvětlující Boží zákony a skryté významy.

Jestliže je uctívána bohyně Ceres a původce vína a ten, jenž přinesl lékařské umění, uctívá-li se Athéna, dárkyně oliv, které dávají potravu tělu i dostatek sil a zachraňují od náhlé smrti, oč zaslouženěji by mládež měla obětovat takovému zručnému umělci, jenž všechno od samotných počátků světa vynesl na světlo, jenž pro lidi vydal dějiny králů a knížat, vojenské řády i městská práva, spisy o výtazcích z rostlin a léčivých bylinách, pocházejících od Nilu, ze zjemnělé Arábie či z Indie, které dosud ve svých rukopisech ukrývala hrstka nepřejících lékařů; navzdý nám odhalil všechny odlehle končiny světa i dráhu Slunce a Měsíce a mnohé, co už samým stářím málem zaniklo. Odmysli si vynález dvourohého Rýna a Ovidius, který se dnes čte a rozšiřuje po celém světě, se bude válet

pokrytý prachem, budou ho rozežítat moli
a poslouží za potravu zhoubné plísni, švábi nechají
z Quintiliana jen tolik, co vyjde na špetičku myrhy
a co se nespotřebuje na kornouty pro kadidlo,
Cicero poskytne materiál na vazby nebo na křídélka
smrtonosných šípů, a ohni neunikne rodák ze Španělska,
pokud komise veselých bratří s tonzurou rozhodne,
že opěvoval v básních mnohé, co nesvědčí věřícím.
Ale proč mluvím o těch, kterým se vyhýbá naše
náboženství a věří, že je třeba se mít před nimi
na pozoru, jako by pod medem skrývali jed?
Bez povšimnutí by ležel v prachu i svatý Jeroným,
chlouba ilyrského národa, jenž jediný po zásluze
nese vavřínový věnec za znalost tří jazyků,
i svatý Cyprián, jímž se chlubí jeho africké rodiště,
a ten, z jehož úst neplynul med, ale zlato,
i Órigenés Adamantinus, jenž se jako první odvážil
preplout neprozkoumané vody a pokusil se
odhalit tajemství Božího zákona.

Nyní však díky skvělému daru Rýna a velkému
nadání Němců bylo vše zpřístupněno a duše
se může napojit životodárnou rosou,
unavený duch se může po dlouhé době nasytit
nadpozemským pokrmem a občerstvit nektarem,
už může uspokojit žíznivou mysl jako maličký
ptáček, jenž pomalu uštípuje léčivé květy.
Dostává se k nám i svatý Ambrož a největší
chlouba Aquina roztíná temnoty a kráčí
k nebesům, vzduchem se vznáší Ctihodný Beda
na koních své učenosti a poznává tajemství,
neznámá předtím Pavlovi, začíná u smrtelných
věcí, pokračuje vzhůru do andělských sfér
a ve své velikosti proniká až k Božímu sídlu.

Kdybch měl jmenovat další, jako bych chtěl počítat pasáky dobytka v Polsku, révové listy a pohromy své vlasti, jako bych říkal, jakou úrodu má Gargaris, kolik má údolí Tempé trávy, kolik sněhových čepic mají severské hory a kolik toulců na šípy Médové.

Vy, lidé ze španělského pobřeží, od přítoků Ibera a Taja, i vy, kteří jste pili vodu z francouzské Saôny, kdo obýváte skalnaté pobřeží Británie i nejsevernější výspu světa nebo si stavíte chaty v lesích Kalydónie, pijete vodu z Trebie nebo z italské Tibery, obděláváte pole v Kalábrii a prořezáváte vinné kmeny u Pádu lemovaného topoly a u malého Rýna, i vy, vyholení Ligurové, a obyvatelé Benátek, i vy, Řekové, které již téměř zničily věky a jejichž díla dnes naše Německo vysvobozuje z temnot, vzdejte po zásluze díky Dunaji, jestli vám leží na srdci pravá spása, flétna a lyra, památky na dávné hrdiny a sláva. A vy také, bojovné národy, které zrodilo chladné Labe a balkánská Sáva, a divocí Kimbrové i ti, které rozděluje svými břehy Visla plná dobytka, nebo ti, kteří obývají místa pod souhvězdím Pastýře, kde vládne věčná zima, máte-li ve vážnosti pocty získané prolitou krví, chcete-li učinit své jméno nesmrtelným, pějte chválu na Němce.

Oslavujte je něžnou lyrou, oslavujte je s pomocí Múz, jak vám jen dovolí vaše Euterpé a váš Apollón, ať jsou jejich tváře vytesány do slonoviny, ať se Apellés zpotí při práci a dokáže své nadání, ať skalnatý ostrov Paros pro ně připraví mramor, Korint ať dodá měď a Lysippos přiloží ruku k dílu, o nich ať mluví Indové, k nimž chtějí doplout španělské lodě, i Arabové, ať jim je vděčný celý svět, a když není schopen jim jejich zásluhu splatit, ať jim ji vyjádří alespoň básní.

*Popis děla v časoměrném překladu Karla Aloise Vinařického
z roku 1836*

Silných co tisícero ledva
mohlo paží, co beran valný, stroj jindy bořící,
to s rachotem nebe bouřícího nyní z mědi nástroj
rozmítá, městské věže, bašty a ohrady bourá,
a králův byty otrásá; vyvrací tvrze pevné,
a svým ohromuje hrozoplodným národy řváním.
Tak jisté ani Gradivos velikého Homéra,
ni Stentor neřičel: takového ni sám nevydává
praskotu hrom; jeho dýmu vlnám jsou ledva podobni
černošedí mrakové. Smrtinosný jakmile zápal
zeň vyletí, naručest podolí i pahor se otrásá;
země se rozpukuje; sama pak nebes obloha pevná
se chvěje, skot se na pastvě plaší, i zvířata lesní.
Právě jako kdy na zem by se řítily báně nebeské
a spolu Cykloповé soptícím házeli ohněm:
ustrášený dobytek rozptýlen různě pobíhá;
skrejše lidé hledají.

9. května 1499

Janu Šlechtovi mnoho pozdravů.

Přijel jsem do Vídně, a nebyl jsem cestou jako obvykle *zmítán zemí a mořem*, ale cestovním vozem. Hieronymus Balbus mě přijal velmi vlídně a choval se tak, že jsem se nemohl rozhodnout, je-li více ušlechtilý nebo vzdělaný. Svým uhlazeným chováním si mě tak získal, že jsem k němu hned pocítil náklonnost. Vzdávám ti nesmrtelné díky, protože jedině tvou zásluhou se stalo, že mě ke svým přátelům počítá tak vynikající muž. A potom se podle mého názoru moje štěstí ještě nemálo zvětšilo. Přišel mě totiž také pozdravit Konrad Celtes, člověk ne učený, ale přece, abych to řekl přímo, nehodný srovnání s Hieronymem, co se týče skromnosti a učenosti. Ten mi

daroval nějaká svoje dílka a dosáhl toho, že jsem zapomněl na starou křivdu a choval jsem se k němu jako dříve. Co víc? Nesu lépe odloučení od vašeho kroužku, když tady potkávám tolik lidí vzdělaných v literatuře a vědách. Píšu to proto, že s jistotou vím, že tě neméně než mě těší tyto příjemné zážitky. Buď zdrav a plň, prosím, pečlivě úkol, který jsem ti v literární oblasti dal. Nech pozdravovat také své přátele a lidi ze své družiny.

Ve Vídni 9. května roku 1499.

O rakouské Vídni

Uctíváním Múz, Bakcha a sicilské Cerery
vyniká v zemích severu Vídeň.

31. prosince 1500

Hieronymu Balbovi mnoho pozdravů.

Jestlipak jsi už, Balbe, dokončil knížečku, kterou jsi s mou podporou začal psát, nebo nedokončil? Uznávám tvou břitkost a chválím tvé umělecké nadání. Vždyť i Apellés a Polykleitos připisovali jiným svoje díla (nejspíš se stejnou obezřetností jako štěstím) a nezklamali se v tom, že jim budoucí pokolení vzdá chválu. Dej si ale pozor, aby se ti nestalo to, co jednomu z umělců, *kteřý nedokázal odtrhnout ruku od obrazu*. Já se ovšem nebojím, že by díla, jejichž autorem bude Balbus, mohla být málo propracovaná, uhlazená a vybroušená. Neboť co se týče kritiků, není důvod, proč bys měl vinit naše barbarství. Jsi totiž příliš významný, než aby ses musel tohoto druhu lidí obávat, nebo je vyhledávat. Homér by se jistě stal velkým i bez Aristarcha. Mýlím se snad, nebo opouštíš svůj záměr, a proto žebráš jinde o jakoukoliv podporu, ale *těžko můžeš střílet pluhem*, jak říká řecké přísloví. *Mnozí totiž chválili Búsirida*, Sókratés u Aristofana měří bleší skok, dokonce i náš Maro, když pomínu žáby a myši, se snížil ke komárovi. Píšeš, že bys velmi uvítal mou přítomnost a znal

můj názor. Chápu to dvěma způsoby. Předně tak, že mě to velmi těší, protože to má co dělat s přátelstvím. Jak bych nazval druhý způsob, nevím. Jak by se mi mohlo nelíbit něco, co mě učiní nesmrtelným? Kdyby Bohuslav byl kritikem Balba, nebylo by to stejné, jako kdyby Thersités bránil svými zbraněmi Achilla a Krésos žádal Íra o almužnu? Tím by se stalo, že by matematické principy, kterým tolik věříš, ztratily svou platnost a zřítilo by se všechno, co z nich odvozuješ. Hraji si s tebou, protože jsi mě vyprovokoval ke hře. Chtěl bych ale o chválách, které mi věnuješ, raději smýšlet takto, než aby sis myslel, že se jim směji. Protože ani uprostřed žertů neočekávám tvou knížku s menší touhou a doufám, že mi ji co nejdříve pošleš, abych se ještě za svého života mohl potěšit aspoň klamavou slávou a v tvém úsilí a v plodech tvé noční práce přelétal od úst k ústům. Přijet do Prahy v této době v žádném případě nemohu, protože jsem velmi zaneprázdněný. Buď zdrav, můj nejlepší Hieronymy, nade vši pochybnost nejučenější ze všech v našich horách.

Poslední prosincový den Kristova roku 1500.

Balbovi

Vergilius oslavil komára, Homér zas chválil žáby, ty sám, básníku Balbe, opěvuješ Bohuslava. Slavné jméno však nemá ani komárův hrobeček, ani kvákové hejno, ale Homér s Vergiliem. Balbus bude žít, až mě dávno zahálí mlha, sklídí zaslouženou odměnu za svou učenost.

leden 1501

Hieronymus Balbus Hasištejskému.

Ano, ty jsi opravdu skvělý v porušování povinností, když se knížám svěřeným tvé důvěře a patronátu nejen vysmíváš, ale přímo je zrazuješ. O co ničemnější jsi než Démostenés? Ten, aby neuškodil

Milétským, předstíral zánět hltanu, i když měl hlasivky v pořádku. Ty se, i když jsi silnější než slon, stylizuješ do žab a komárů, abys snad někomu nemusel pomoci. Podívej, přidáváš další náklad někomu, kdo už na samé hranici odhodil zavazadla a nákladní sedla, a přece po mně stále žádáš knihy a přemlouváš mě, abych ti poslal verše, to jest sovy do Athén. Proč mám ustoupit? Snad proto, že bych si až tak vážil tvého daru? Ztraceně, Glaukos s Diomédem si nikdy nevyměnili zbraně tak nesouměřitelné. Já ovšem nenechám přilít ke catullovským solím jed Suffena, ačkoli v básních nejsem o nic lepší než on. Nebo se snad chystáš, což je pravděpodobné, vysmívat se mé nechápavosti? Ale jak už máš sklony k vtipkování, dej si přitom pozor na žerty, protože kdo se stane posměváčkem, zároveň přestane být přítelem. Byl jen jeden důvod, proč jsem si přál ti poslat své veršičky — abys je opravil, ukáznil, aby byly potrestány za chyby znamením šipky a ukazujícího prstu. Ty si pak, aby ses neodchýlil od sókratovské zásady, hraješ na nerozumného a skrýváš svou moudrost a při své mazanosti se dostáváš až za hranu. Jestli se nepletu, řekneš: „Proč bych urážel přítele ve svých veršovaných hříčkách?“ Ty hříčky, můj Bohuslave, vedou k vážným věcem. A nejsem přece tak citlivý a tak změkčilé povahy, abych s nechutí odmítal kritické poznámky muže tak mimořádně vzdělaného, nebudeš-li tvrdit, že v mé básni není potřeba mnoha kritických zásahů, a samozřejmě, jak řekl ten slavný básník, „žerty může opravit jediný kritický zásah“. Však to uvidíš. Já pak už déle nenechám ty nešťastné papíry bojovat s moly a červotoči, ale vyžádám si co nejdříve přispění Deukalióna a Vulkána, abych s jejich pomocí odvrátil od sebe hanbu. Jestli však nepošleš svůj výsměch a dojdeš k názoru, že někdy je užitečnější být patronem než porušovat povinnosti, brzy se najdou další adepti na chráněnce, budou bušit na vrata a zpívat oslavené skladby a chráněni tvou záštitou budou v případě nutnosti moci sebevědomě přijít za nejvýše postavenými činiteli. Prozatím přijmi *Mikrokosmos* našeho Šlechty, toho Šlechty, kterého jsme my oba na posledním sněmu přijali do triumvirátu učenců. Ten si nás nedávno, aby to nevypadalo, že nedodrží své povinnosti, vybral za „cenzorské duumviry“,

na jejichž názoru věc stojí a padá. Já ti ji nyní postupuji a — což kolega ještě neví — zatím to předběžně s nadřazeností neposuzuji a ani si nevyhrazuji ho soudit. Ale poslouchej, dostal jsem od tebe nedávno velmi krásný a zatraceně dobře napsaný dopis, tak překypující uhlazeností a vtípem [solí], že se zdá, že snad neobýváš háje a úbočí, ale saliny.

Ale teď bez zbytečných hloupostí: na tom sněmu, můj Bohuslave, mi scházela tvá rada, přízeň a přičinění, abych nějak stabilizoval své domácí poměry, které jsou do té míry otřesené, že se brzy, neslitujeli se nějaký bůh, budu muset stát z řečníka oráčem, pokud nedám přednost Plautovu mlýnu nebo Kleanthově studni. Sice mě všichni jednohlasně chválí a — abych to řekl velkými slovy — obdivují, ale asi jako chlapci Junonina ptáka. Co mi bude platná sláva, ať už jakkoli velká, když to bude jen sláva? Proto jsem se rozhodl, když nechceš přijet do Prahy, že za tebou co nejdříve přijedu a pokusím se dosáhnout toho, že ty, muž ze všech nejčestnější, se ujmeš mé záležitosti. Buď zdrav, nejlepší z přátel, který bys při své učenosti nemohl jen tak někomu postoupit své první místo na Parnasu, neboť v našich horách s tebou nemůže soutěžit ani Amyntas.

Hieronimus Balbus, Elegie o cestě (úryvek)

Úplně všechno by ti bohové dali, Bohuslave, kdybys byl oddaný a laskavější k své vlasti. Ona se těší a jáás, že zrodila takového syna, neváhá tě přičíst ke svým dávným hrdinům. To by sis měl vtisknout do paměti, božský básníku, a vyrovnanou měrou jí všechno oplatit. Nejspravedlivější zákon je ten, že máš svým dobrodincům splácet vděčností. Jak ukrutný, krutější než zuřivý medvěd je ten, kdo vede bezbožnou válku proti své vlasti. Těší tě snad tolik urážet kolébku svého mládí

a zasazovat rány rodné zemi?
Stejný zločin podle mě spáchal Orestés,
jehož krutou obětí se stala matka,
nebo ten, jenž ti v žalu zasadil rány, Erifýlo,
když Amfiaráos zahynul pádem pod kopyta koní,
jako je temný a nespravedlivý čin toho, jenž hryže
vnitřnosti své drahé vlasti jedovatými zuby.

Bohuslav Hasištejnský Hieronymu Balbovi

Zdá se ti, že jsem troufalý a přespříliš přísný,
když se odvážím vytýkat své vlasti barbarství.
A přitom je mi dražší nad zlato, ale i nad vlastní život,
v oddanosti k ní nezaostávám za Balbem.
Ale jako lékaři léčí rány řezáním
a nemocnému často udělá dobře hořký výtažek,
věřím, že bych drsnou pravdou neranil
uši spravedlivého muže.
Proto nenásleduji Balba, který jen roztahuje síť na zlatáky
a předstírá výrazem tváře i gesty.

Proti Balbovi

Balbus miluje naši vlast. Proč? Protože jde za ziskem.
Ve skrytu duše jistě mnohem víc miluje Itálii.

Posměšek na Balbův kanonikát

Balbus je součástí církve, radujte se Múzy,
i když předtím patřil do samotného pekla.
Myslel si totiž, že duše umírají spolu s tělem,

a soudil, že na nebi není žádný Bůh.
Říká se, že nedal pokoj nedospělým mladíkům
a před krásnou Nemesis dával přednost Herkulovu příteli.
Když se dnes ohlížím zpátky na jeho někdejší mravy,
bojím se, aby nepřivolal posměch na svatou církev.
Bojím se, aby ta náhlá láska ke zbožnosti
nebyla jen snahou trochu si vydělat v rouše beráncím.
Vy, Múzy, které dobře znáte Balbův život,
hlídejte, aby nesešel ze správné cesty.

Obrana Balba proti Bohuslavově kritice od neznámého autora

Proč cupuješ Balba, závistivý kritiku,
a obracíš na sebe Apollónovy střely smáčené v krvi?
Balbus se stal učitelem církve, ať na oltář přinesou oběť,
ať vonné kadidlo stoupá z posvátných mis!
Jako první do překrásných paláců rakouské Vídně
přivezl lahodně znějící struny Ariónovy lyry,
jako první přinesl řecká i latinská slova a fráze
a na soud obojí právo v celé úplnosti.
Jako Cheirón Achillovi byl i on otcem
učenlivé mládeži, kterou vzdělával v řečnictví.
Byl vojákem Apollónovým, ale opustil líbezný řeky
Múz, aby mohl zamířit ke hvězdám.

Bohuslav o Balbovi

Jestli se k Ježíšovým následovníkům nehodí Múzy,
jestli homérské struny neladí s Šalamounovou písní,
jestli se Hippolytus nehodí za strážce zahrady,
jak by se mohl Balbus hodit církvi?
Přinesl nám sice Múzy a Lykúrgovy zákony,

přinesl nám řecké a římské filosofy,
ať klidně přinese i egyptské a arabské učence,
jen ať k nám nenosí ty svoje hanebné mravy.
Ať jsme barbarský národ, jen když nikoho neprzní
Amyllus, ten nový žák samotného Jova.
Ať jsme neotesaná cháska, která nezná obojí právo,
jen když jsme zároveň cháska neschopná podvodu.

O Mikrokosmu Jana Šlechtu ze Všehrd

Kdokoli chceš poznat povahu duše,
přečti si fundovaný spis mého Jana.
Najdeš v něm Řeky i samotného Platóna,
najdeš v něm Araby smíchané s křesťany.
Všechno, co dlouho čekalo schované v tmách,
nyní Šlechtovo nadání přivedlo na světlo.
Za takovou zásluhu a takový dar vzdávej
navždy Janovi díky, nejdražší čtenáři.

8. května 1501

Pozdrav urozenému a vynikajícímu muži panu Janu Šlechtovi ze Všehrd, královskému sekretáři, příteli obzvláště milovanému.

Byl bych už dříve odpověděl na tvůj dopis, kdybych nedoufal, že k tobě každým dnem sám dorazím. Ale protože se pověst o olomouckém sněmu nepotvrdila, přijmi ve formě listu to, co jsem ti chtěl říci osobně. Mýlíš se, můj dobrý Šlechto, jestliže se domníváš, že ti děkuji s nadějí, že od tebe něco dostanu. Nedostanu, protože jsem již všechno dostal, a poctivě přiznávám, že ses o mě opravdu zasloužil. A ačkoli napínáš všechny svaly své výmluvnosti, nikdy mě v tom názoru nezvikláš a žádná moc osudu nezpůsobí, že bych svému Šlechtovi nebyl zavázán a necítil a nevyjadřoval mu svou vděčnost. Vezměme si jen, s jak přátelskou laskavostí jsi mě přijal v Budíně a co

jsi mi kdy odepřel? Koho ze svých lidí jsem ti bez úspěchu doporučil? Co z těch věcí, které by podle tvého názoru vedly k zlepšení mého postavení, jsi opomněl? Kdybych si toho nesmírně nevážil a neuložil to hluboko ve své mysli, nezdálo by se ti snad, že jsem se zbláznil? Jak moc je podle tebe třeba si vážit toho, že jsem byl přijat do přátelského okruhu Šlechty, na kterého se i samotní Řekové dívají s obdivem a do něhož v jednom šiku vplývají všechny druhy ctností zároveň s učeností? Jestliže Trebatius, jak říká Cicero, chtěl raději Caesarovi radit než být zahrnut zlatem, proč bych si neměl nekonečně více vážit tvého uznání než bohatých darů od někoho jiného? Víím, že to neslyšíš rád, ale ty tím, že chceš být skromný na můj účet, mě nutíš říkat ti věci, které bych zvládl někomu jinému říci důstojněji a svobodněji. Uděláš proto naopak lépe, dovolíš-li mi být vděčný za dobrodiní, která jsi mi prokázal, abys mi u lidí, kteří neznají mou povahu, tím, že se snižuješ více, než je správné, nevypálil cejch nevďěčníka. O vratslavské záležitosti ti nemohu napsat nic. Nesešel jsem se totiž mezitím ani s Balbem, ani on zatím neuznal za vhodné mi napsat zprávu, jak pořídil. Výsledek celé věci očekávám s vyrovnanou a klidnou myslí. Tvůj *Mikrokosmos* jsem pečlivě přečetl a velmi jsem se mu obdivoval. Nespokojil ses totiž jen s latinskou filosofií, ale vytáhl jsi na světlo mnohé z tajemného učení Řeků i Arabů a na učenosti a výmluvnosti poletuješ vysoko jako na dvou křídlech, že se mi až zdá, že jsi překonal nebe a pronikl na to místo nad ním, které ještě nikdo, jak říká Platón, dostatečně nevychválil. A mnohem trefněji by ti mohl být připísán Ovidiův výrok o těch, kteří psali o uspořádání a pohybu hvězd:

Šťastné jsou duše, kterým se jako prvním podařilo dosáhnout toho, že mohly vystoupit do nejvyšších nebeských sfér.

Ale protože chceš znát můj názor, poslyš, co si myslím. Soudím totiž, že podle příkladu Horatia a Fabia bys měl svou knihu, jestli ještě nemáš ve všem jasno, nechat devět let ležet. Nepíšu to proto, že bych si myslel, že je třeba něco opravovat nebo měnit, ale proto, že nikdo nebude lepším kritikem toho díla než ty, přistoupíš-li k němu jednou

v budoucnu ne jako autor, ale jako čtenář. A nepochybuji o tom, že při velikosti tvého nadání k tomu tématu ještě přidáš mnohé velmi nosné poznatky, které nám přinesou mnoho užitku a poučení. Chceš-li tedy, abych mluvil otevřeně, byl bych raději, aby ses věnoval jinému druhu tvorby a psal o mravech, o správě království a o potřebě uklidnit bouře a nesváry. Předchozí téma náleží těm, kteří mají dost času a žijí v ústraní, toto naopak těm, kteří jsou zaneprázdnění, a těm, kteří se dlouhou dobu s velkým úspěchem angažují ve správě státu. Nemyslím si totiž, že by někoho u nás obzvlášť zajímalo, zda správněji uvažuje o duši Arab Averroes nebo Alexandr z Afrodisiady, když o tom církevní spisovatelé pojednávají lépe a přesněji a všechno je již tak dobře zakotveno v křesťanském náboženství, že se proti tomu nedá ani muknout. O mnohých takových věcech disputoval Pýthagorás a pýthagorejci, ale Sókratés si myslel, že se nás netýkají, a obrátil svou zvědavost jiným směrem a tak prý jako první přivedl filosofii z nebe na zem. Zajisté Platón, Aristotelés a Xenofón a další z toho zástupu se podle mého názoru nezasloužili o lidský rod jen těmi početnými svazky, v nichž postihli věci božské a přírodní, ale hlavně tím, že nám zachovali pravidla života a zanechali nám velmi slavné písemné památky o zvládnání válečných bouří a o formování státu. Když nyní ti, kteří s žádnou částí státu neměli co dělat, věří, že pouze vlastním pečlivým studiem mohou lidem prospět, co je třeba očekávat od tebe, který jsi ke studiu věd a umění přidal zkušenost a zběhlost v praktických záležitostech lidského života? Buď zdrav.

8. dne měsíce května.

Šlechtovi

Když všude ve světě panují a vládnou jiní,
proč, vážený Šlechto, zůstáváš v ústraní?
Snad proto, že se závistivá Fortuna bojí,
aby za tvé vlády neztratila svou moc?

POZNÁMKA K PŘEKLADU

Dosud byly básně a listy v českých překladech Hasištejnského díla vydávány samostatně. Tento úzus se opírá o nejstarší edice, vydané humanistou Tomášem Mitisem v Praze v druhé polovině 16. století. Mitis a jeho spolupracovníci sebrali veškerou dostupnou Bohuslavovu literární pozůstalost v rukopisech, které shromáždili Bohuslavovi přátelé a obdivovatelé, a roztřídili ji na poezii a prózu. Toto dělení je do jisté míry umělé, protože Bohuslavovy básně byly často součástí nebo přílohou jeho listů a u některých z nich je dodnes možné jim konkrétní básně podle obsahu přiřadit.

V tomto výboru se proto prolíná próza a poezie, řazená částečně chronologicky, částečně tematicky, aby měl čtenář snazší orientaci. Prózou jsem kromě listů přeložila také básně, jednak proto, že tak více vyniknou podobností mezi souvisejícími básněmi a listy, jednak proto, že přízvučný překlad často nesvědčí Bohuslavovu úspornému, sevřenému a vypoínťovanému stylu. Čtenář, který přízvučný překlad preferuje, má ve většině případů k dispozici starší překlady Heleny Businské, na které odkazuji v komentáři. V některých případech jsem zásadu o prozaickém překladu poezie porušila, když jsem zařadila několik vlastních starších přízvučných překladů, protože bylo nesnadné přeložit stejný text znovu jinou formou. Pro větší názornost jsem některým kratším básním předsunula jejich latinský originál, jinde jsem zařadila starší překlad od Řehoře Hrubého z Jelení, jenž byl Bohuslavovým současníkem a jeho prvním překladatelem do češtiny; nebo překlad od Karla Aloise Vinařického, který v 19. století překládal Bohuslavovu poezii časomírou.

Soukromý list, a nejen ten humanistický, představuje dialog mezi dvěma korespondenty. Zařadila jsem tedy do výboru i některé dopisy adresované Bohuslavovi. Méně známým faktem je, že dialog, podobně jako polemika, mohl být v té době veden i ve verších. Zařadila jsem tedy mezi Bohuslavovy básně i veršované projevy, které je vyvolaly nebo jimi byly vyvolány, konkrétně se to týká Bohuslavových útoků proti Hieronymu Balbovi nebo Viktorinu ze Všehrd jako domnělému autorovi parodie na Bohuslavovu básně.

Podobně jako Ignác Cornova jsem výbor z Bohuslavových básní a listů sestavovala částečně podle chronologického hlediska a částečně tematicky. Hasištejnského vlastní písemné svědectví představuje často jediný dochovaný pramen k některým úsekům jeho života. Začínáme studii v Itálii, která měla zásadní vliv na jeho pozdější směřování a byla podnětem pro rozvoj jeho literární tvorby. Dalším výrazným impulsem byla jeho cesta do Středomoří, následuje působení v královské kanceláři v Praze a na královském dvoře v Budíně — obě tyto fáze Bohuslavova života charakterizují kontakty s podobně zaměřenými humanisty. Poměrně dlouhá fáze života v ústraní na Hasištejně zakončená oddílem *Stáří, nemoc a smrt* přináší asi nejosobnější ukázky z Hasištejnského tvorby. V tematickém členění jsou zahrnuty náměty, které prolínají různými časovými obdobími jeho života a někdy se i proměňují. Takovým oddílem je *Církev a víra*, v němž se Bohuslav ukazuje v mnoha polohách, od kritika po horlivého obránce církve. Kapitulu *Ženy a milénky* jsme zařadili zejména proto, že Bohuslav byl naším prvním humanistou, který skládal (byť velmi specifickou) milostnou poezii. Další milostné latinské básně u nás najdeme až o mnoho desítek let později v době rudolfínské. Pozoruhodné jsou i jeho názory na ženy, jak je projevil ve svých listech a v *Traktátu o lidské ubohosti*. Zde se však jedná spíše o rétorické cvičení než o skutečný osobní postoj. Oddíl věnovaný Bohuslavovi jako bibliofilovi a znalci dějin a soudobé politiky se skládá převážně z listů, které dosti názorně přibližují jeho čtenářskou vášeň i rozhled na politické scéně.

Datace v záhlaví listů jsou převzaty z moderní edice manželů Martínkových v Teubnerské knihovně, nadpisy básní jsou z větší části dílem Tomáše Mitise, proto obojí jako nepůvodní součást Bohuslavova díla odlišuji kurzivou. Delší básně jsem pro větší přehlednost rozdělila na odstavce, v původních rukopisech a tiscích toto dělení není. Pro lepší srozumitelnost jsem také v listech dělila složitá souvětí na kratší, v některých obzvláště rétorických pasážích jsem je pro ilustraci ponechala. Snažila jsem se neuhlazovat obhroublé básně,

psané po vzoru římských satiriků, a nemírnit patos, který se občas vyskytuje zejména v listech.

Latinské literární projevy období humanismu jsou typické svým úzkým vztahem k dědictví antiky. Autoři — nejinak i Bohuslav Hasištejnský — stavěli na odív znalost antických reálií, mytologie i dějin. Tato znalost byla poznávacím znamením učených básníků, kteří do svých děl zakomponovali různé skryté narážky a odkazy. Vzdělaný český čtenář počátku 19. století, který ještě absolvoval humanitní vzdělání založené na řeckých a římských klasicích, si s takovými místy většinou poradil, neočekávám však totéž od čtenáře současného. Abych mu umožnila pokud možno plynulé čtení, zjednodušuji osobní jména a přívlastky (například místo „fryzský muž“ je trójský Hektór; místo „Týdevec“ stojí Achilles apod.). Na tyto změny i s uvedením znění originálu upozorňuji ve vysvětlivkách. Rovněž místo narážek na antické autory typu *ut ille* nebo *ut poeta ait* uvádím v překladu většinou přímo jméno autora (jak řekl Cicero apod.).

Složitá situace nastává tam, kde Bohuslav směšuje křesťanské náboženství s antickou mytologií, jako to známe z Dantova *Pekla*. Pro křesťanského Boha obvykle používá jména nejvyššího boha římského panteonu *Jupiter*, epitetem *Tonans* (Hřmící) či opisem typu *rector Olympi* (vládce Olympu). Podobně je například ďábel označován antickým *rector Averni* (vládce podsvětí), peklo je nazýváno podsvětím (*Tartaros*) a charakterizováno podsvětními řekami jako Styx, Acherón či Pyriflegethón. V básních s náboženskou tematikou antické ekvivalenty pro větší srozumitelnost nahrazuji termíny Bůh, peklo, ďábel apod. Jsou ovšem i místa, kde se například *Jupiter* objevuje v odkazu na antické bájesloví, tam jeho jméno ponechávám. Některé antické personifikace převádím na běžné pojmy, pokud to kontext umožňuje (*Bakchus* = víno, *Ceres* = jídlo, *Foibos* = slunce, *Venus* = láska, rozkoš). Podobný úzus v našem prostředí známe už z dvojjazyčných textů 16. století.

Tento překlad je určený čtenářům, kteří si nemohou přečíst latinský originál. Znalcům latiny jsou k dispozici moderní edice kompletního Bohuslavova díla, jež jim poskytnou přesnější obraz. V komentáři a ve vysvětlivkách odkazují kromě edic také na česky psanou sekundární literaturu. Přehled starší literatury včetně cizojazyčné je uveden v edici *Opera poetica* s. XXXI–XXXVIII.

OBSAH

ITALSKÁ STUDIA A PŘÁTELSTVÍ S PETREM SCHOTTEM

Petru Schottovi na cestu do Říma.....	9
List Petru Schottovi z 20. května 1482.....	10
List Petru Schottovi z 16. listopadu 1482 (úryvek).....	10
List Petru Schottovi z 10. dubna 1483.....	12

CESTA DO STŘEDOMOŘÍ

List kancléři Janu ze Šelmberka z 5. listopadu 1490.....	13
De Constantinopoli.....	14
O Konstantinopoli.....	14
List Štěpánu Pisonovi z 16. dubna 1491.....	14
Náhrobní nápis Štěpána Pisona.....	15
O pyramidách, z Traktátu o lidské ubohosti (úryvek).....	16
List Viktorinovi ze Všehrd, konec roku 1491.....	16
Ke Čtrnácti svatým pomocníkům o svém putování.....	17

KRÁLOVSKÁ KANCELÁŘ, PRAHA A PŘÁTELSTVÍ S VIKTORINEM ZE VŠEHRD

List Bernardu Adelmanovi, konec září 1486.....	21
List Viktorinovi ze Všehrd z 31. prosince 1489.....	22
Satira k sv. Václavu.....	22
List Viktorina ze Všehrd Bohuslavovi, leden 1490.....	28
Viktorinovi ze Všehrd.....	31

Prosba o zdar jednání s Pražany	31
Parodie předchozí básně připisovaná Viktorinu ze Všehrd (úryvek)	31
Kritikovi papeže	32
List Viktorinovi ze Všehrd, konec zimy 1494	33
Závistníkovi	34
Úryvek z listu Kristiánu Pedíkovi o Praze z roku 1489	34
Nápis na lékárně Víta Salia	35
Janu Šlechtovi o překladateli svých básní	35
Z listu Petru z Rožmberka o správě státu, 1. 4. 1499	36
Překlad Řehoře Hrubého z Jelení, zapsaný roku 1513	37
Sturnovi o vlasti	37
Čechy hovoří s Uhrami	37
Uhry odpovídají	37

CÍRKEV A VÍRA

Ad Matthaeum Domaslavium	38
Matouši z Domaslavě	38
List kancléři Janovi ze Šelmberka, květen 1493	38
List papeži, přelom let 1493 a 1494	38
In pontifices	40
O duchovních hodnostářích	41
O papeži Alexandru VI.	41
Epitaf papeže Alexandra VI.	41
Modlitba před jídlem	41
Pozdravení Panně Marii	42
Hříšníkovi	42
Jindřichu Hrušovskému o víře	42
O moci Židů	43
List Janovi z Pibry z 31. března 1505	43
Epitaf Lukáše Komponia	44
Na odchodu do kláštera	44
List Janovi z Pibry z 8. dubna 1508	44
Sturnovi o kněžích	46
Vyznání	46

HUMANISTICKÁ EVROPA — LITERÁRNÍ PŘÁTELÉ A NEPŘÁTELÉ

O učencích, z Traktátu o lidské ubohosti (úryvek)	47
List Martinu Pollichovi, začátek roku 1487	47
List témuž, začátek roku 1495	48
List Martina Pollicha Bohuslavovi z 30. října 1495.....	49
List Augustinovi Olomouckému z 22. dubna 1497.....	50
List Augustina Olomouckého Bohuslavovi z 24. dubna 1497.....	50
Germánie promlouvá k Itálii	51
O vynálezech Němců	52
Popis děla v časoměrném překladu Karla Aloise Vinařického z roku 1836	57
List Janu Šlechtovi ze Všehrd z 9. května 1499.....	57
O rakouské Vídni	58
List Hieronymu Balbovi z 31. prosince 1500	58
Balbovi	59
List Hieronyma Balba Bohuslavovi, leden 1501.....	59
Hieronymus Balbus, Elegie o cestě (úryvek)	61
Bohuslav Hasištejský Hieronymu Balbovi	62
Proti Balbovi	62
Posměšek na Balbův kanonikát	62
Obrana Balba proti Bohuslavově kritice od neznámého autora	63
Bohuslav o Balbovi.....	63
O Mikrokosmu Jana Šlechty ze Všehrd	64
List Janu Šlechtovi z 8. května 1501	64
Šlechtovi (Když všude ve světě...)	66

DVŮR V BUDÍNĚ A KRÁL VLADISLAV

Sturnovi o královském dvoře	67
List Janu Šlechtovi z 1. dubna 1500.....	69
O portrétu královny Beatrix	70
Nympha dormiens	70
Dřímající nymfa	70
Králi Vladislavovi	70
Báseň vyzývající nejvyšší vládce křesťanů k odporu proti Turkům (úryvky).....	71
O koni Zikmunda Kurzbacha, zvaném Główka	74
List králi Vladislavovi z 16. září 1501	75

Pozdní rozloučení.....	75
Odpověď.....	76
Ebenový pohár.....	76
O knihách Georgia z Trapezuntu proti Platónovi.....	76
Šlechtovi (Děšť mi brání...).	76
Králi Vladislavovi o bolavém zubu.....	77
Šlechtovi (Šlechtu, bydlím teď...).	77
List Bernardu Adelmannovi z 1. srpna 1502.....	77
Rozhovor krále Vladislava se Štěstěnou.....	78
Řeholníkovi.....	79
O těch, kteří se otáčejí zády k pravdě.....	80
Bohemia hovoří k Pannonii aneb Čechy hovoří k Uhrám.....	80
O královském dítěti Ludvíkovi.....	81
O královně Anně.....	81
List Bernardu Adelmannovi, po 11. březnu 1509.....	81

HASIŠTEJN A PŘÁTELSTVÍ S JOHANNEM STURNEM

In regionem Borealem.....	85
O kraji na severu.....	85
Lázně Karla IV.....	85
O českém městě Lokti.....	86
Wolfgangovi o obřím hrnci v míšeňském městě Pennigu.....	86
Nápis na zvon.....	87
O mouřenínovi Martinovi.....	87
Štolbovi Mikulášovi.....	87
Jménem svého šaška Jiříka.....	87
Verše na náhrobek opičky.....	88
Sturnovi (Koho jsi dílem...).	88
Františku Schneitelovi.....	88
Elegie pro Jana Sturna.....	89
Sturnovi (Opust svou Krétu...).	90
Témuž.....	90
Distichon admonitorium.....	90
Veršovaná rada.....	90
Carmen reciprocum in hexametro et pentametro.....	91
Oboustranné distichon.....	91
Foibos Aiolovi.....	91

O zimním čase.....	91
O jaru	92

ŽENY A MILENKY

citát z Ovidia.....	94
Lukáši Komponiovi	94
O zamilovaných mladících, z Traktátu o lidské ubohosti (úryvek).....	94
Píseň o Lélii pro Jana Sturna	95
Sturnovi (Můžeš-li, Sturne, snést soka...)	98
Sturnovi (Podívej, půvabné dívky...).....	98
O své paní (Tibullova lechtivá Múza...)	98
O téže (Doslechl jsem se...).....	98
Srovnání trójské Heleny a Šarloty.....	98
Šarlotě	99
O své paní (Soků se nebojím...).....	99
O téže (Za to, že struny...).....	99
Hádka milenců	100
Sturnovi (Kdyby se zdvihaly větry...).....	100
O manželství, z Traktátu o lidské ubohosti (úryvek).....	100
List Johannu Riednerovi, kolem roku 1487	101
List Christianu Beyerovi ze 17. prosince 1506.....	102
Sturnovi (Když tě láska mučí...)	103
Mniši a dívky.....	103

KNIHOVNA, HISTORIE, POLITIKA A PŘÁTELSTVÍ

S BERNARDEM ADELMANNEM

List Bernardu Adelmannovi z 22. prosince 1498.....	105
List Bernardu Adelmannovi z 24. června 1501	106
O těžbě kovů.....	106
List Bernardu Adelmannovi z 12. března 1502	107
List Bernardu Adelmannovi z 20. října 1507	108
O stavech.....	110
O vlasti	110
List Bernardu Adelmannovi, krátce před 27. prosincem 1508	110
List Bernardu Adelmannovi ze 7. dubna 1510.....	112

STÁŘÍ, NEMOC A SMRT

O nesnázích stáří, z Traktátu o lidské ubohosti (úryvek).....	114
O spánku	115
O nespavosti	115
O horečce	116
Amyllovi.....	116
List Bernardu Adelmannovi z 18. ledna 1506	117
De peste	117
O moru	118
Ztroskotanci	118
De morte humana	118
Rozhovor se smrtí	119
KOMENTÁŘ	121
LITERATURA	130
POZNÁMKA K PŘEKLADU	134
VYSVĚTLIVKY	137

klasická díla v textově spolehlivém vydání
www.kniznice.cz
Česká knižnice

svazek 116

Řídí redakční rada České knižnice ve složení:

Jiří Flaišman (předseda), Jiří Holý, Pavel Janáček, Jan Linka, Filip Tomáš, Martin Valášek

Redakce: Petra Hesová

Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic

Básně a listy

Výběr textů a uspořádání, překlad z latinských originálů

a ediční zpracování Marta Vaculínová

Komentář a vysvětlivky Marta Vaculínová

Obálka (s použitím kolorovaného dřevorezu z Boëthiova

spisu *Consolatio philosophiae*, vydaného ve Štrasburku v roce 1501),

vazba a grafická úprava Jana Vahalíková

Výběr ilustrace Stanislava Fedrová

Odpovědná redakce Petra Hesová

Sazba písmem Tabac Robert Šváb

Tisk a knihařské zpracování Finidr, Český Těšín

Vydal Nadační fond Česká knižnice

ÚČLK FF UK, náměstí Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1

(www.kniznice.cz),

Ústav pro českou literaturu AV ČR

Na Florenci 3/1420, 110 00 Praha 1

(www.ucl.cas.cz)

a nakladatelství Host

Radlas 5, 602 00 Brno

(www.hostbrno.cz)

v Praze a Brně roku 2022 jako 2039. publikaci nakladatelství Host

192 stran

V České knižnici vydání první